

Saddam Hussein förstod att hon behövdes

Vi träffades första gången i baksätet på en turkisk polisbuss. Det var i Diyarbakir i turkiska Kurdistan i mars 1990. Den blonda kvinnan skällde ut poliserna efter noter på flytande turkiska, och det dröjde en stund innan jag förstod att hon var tysk journalist som liksom jag gripits för att hon bevakat en kurdisk demonstration mot Saddam Hussein.

Under de tre timmar vi satt gripna hann Lissy Schmidt lära mig flera viktiga saker. När jag hörde musik spelas, och i min oskuld tolkade det som ett tecken på att våra vakter trots allt kanske var på ganska avspänt humör, då bet hon snabbt av:

-- Det är för att dränka skriken från dem som torteras.

Året därpå kastades Lissy Schmidt, alias Petra Leiner, ut ur Turkiet. Säkerhetspolisen kom till hennes hem, tog allt hon ägde och skrev sedan in hennes namn på passpolisens lista över persona non grata. Det passade dock inte så illa, för samtidigt upprättade kurderna i norra Irak en frizon under FN-skydd och Lissy kunde flytta över dit med all sin kunskap om konflikterna i området. Hon tog sig på hemlig väg från Syrien till Erbil, huvudstad i den kurdiska zonen, lärde sig kurdiska som ett komplement till de åtta-tio språk hon redan talade och etablerade sig snabbt som The Journalist i irakiska Kurdistan.

Det är nu snart en månad sedan vi satt på Hotel Haw Rahman i Erbil och drack öl. Det vill säga, jag drack öl och hon drack vatten för hon hade ännu en story som samma kväll skulle skrivas för den franska nyhetsbyrån AFP, som var hennes främsta uppdragsgivare. Vi talade om säkerhet. Inte om säkerhet kontra rädsla, för Lissy var inte en människa som erkände - eller ens kände? - rädsla, utan om säkerhet kontra risker. Vi talade om de 10.000 dollar som Saddam Hussein utfäst i belöning till den som mördade en utlänning och om hur allt journalistiskt arbete i irakiska Kurdistan nu innebar att ta risker. Lissy menade den kvällen att de riskerna gick att beräkna - och undvika när de bedömdes för stora.

Tre dagar senare exploderade en magnetisk bomb under bensintanken på den bil jag färdades i tillsammans med fotografen Anders Blomdahl. Packningen i bakluckan tog största smällen och smulades sönder. Jag, chauffören och den beväpnade livvakten klarade oss i stort sett oskadda, men Anders fick en ordentlig smäll i ansiktet. Han behövde opereras och vi bestämde oss för att åka hem. Jag hann aldrig säga tack och hej till Lissy.

Hon mördades förra söndagen. Sköts ihjäl tillsammans med en livvakt och en chaufför i en bil utanför staden Suleymania. Och nu, tänker jag, var är hon nu? Kanske har hennes kropp evakuerats med FN-helikopter till Turkiet och flugits därifrån i lastrummet på ett Lufthansaplan till Tyskland. Och jag sitter vid ett köksfönster i Roslagen med nästan nedbrunna gula påskljus på bordet och ett till synes evigt vårregn utanför. Tillfälligheter.

Lissy var ingen äventyrare. Hon gjorde det hon gjorde därför att hon i Kurdistan såg en del av världen där det begicks utsägligt grymma övergrepp som det inte berttades tillräckligt

om. En rak journalistisk bedömning. Och jag minns det omdöme en kurdisk journalist i Istanbul fällde om henne för några år sedan:

-- She's very professional.

Det fanns inte bara beundran i hans röst när han sade det, det fanns också en viss irritation. Hon gick inte i någons ledband -- inte heller kurdernas.

Lissy Schmidt hade många vänner i Sverige, många som kände henne bättre än jag. Hon hade jobbat för Sveriges radios turkiskspråkiga redaktion och var i Stockholm senast i februari. Då, berättade hon den där kvällen på Haw Rahman, lät hon svenskarna utsättas för ett litet pedagogiskt spratt. När hon gick ut tillsammans med sina kurdiska vänner var det naturligtvis till henne kyparna vände sig, eftersom hon såg så svensk ut, men fast hon kunde svenska sade hon sig inte förstå och hänvisade till sina svartmuskiga vänner, som svarade på klingade stockholmska. Hon var en människa som ständigt drevs av en kraft att få folk att förstå sanningen, även när den var komplicerad. Sådana människor behövs för frihetens och demokratins skull, det insåg både den turkiska och den irakiska regimen.